

Právní postavení úřednictva ve Třetí říši

Jaromír Tauchen*

ANOTACE:

Tento článek se zabývá právním postavením německého úřednictva v období národního socialismu, přičemž poukazuje na vztah úředníků k novému režimu po roce 1933, dále na personální opatření, na jejichž podkladě se nacistický režim zbavil nepohodlných osob ve státním aparátu, a na opatření, za pomoci kterých nacisté ovládli „úřednický stav“. Pozornost je věnována právnímu základu úřednického práva ve Třetí říši, tedy zákonu o úřednících z roku 1937.

Citát:

„Nebylo mnoho vzdělaných členů strany před rokem 1933, kteří pomohli Hitlerovi k úspěchu, nýbrž bylo přemnoho těch, kteří se mu nepostavili na odpor. Neudělali to ze strachu, ale z pochybnosti, zda přeci on není jen ten nezkrotný César, skutečný germánský osvoboditel.“

*Fritz Stern
(americký historik německého původu)*

Před více než 60 lety skončila éra vlády národních socialistů v Německu. Od té doby se snaží právní historici stále poukazovat na skutečnost, že to byli právě právníci a úředníci, kteří pomáhali vybudovat a sami podporovali Hitlerův režim. A to je i cílem autora tohoto příspěvku: přiblížit českému čtenáři právní postavení německého úřednictva po uchopení moci národními socialisty v roce 1933, poukázat na čistky provedené ve státním aparátu, za pomoci kterých byli odstraněni nepohodlní úředníci, a podat stručný přehled o „úřednickém právu“ nacistického Německa.

1. POJETÍ VEŘEJNÉ SLUŽBY V NÁRODNĚ SOCIALISTICKÉ IDEOLOGII

Program NSDAP z 20. února 1920 neobsahoval žádnou zmínku o organizaci veřejné služby a strana neměla ani před uchopením moci žádné specifické představy o budoucí roli a organizaci německého úřednictva. Neustálé dlouhotrvající kompetenční spory mezi

* Mgr. et Bc. Jaromír Tauchen, LL.M.Eur. Integration (Dresden). Autor je interním doktorandem na Katedře dějin státu a práva Právnické fakulty Masarykovy Univerzity, Brno

stranou a státem na všech úrovních státní správy dokládají chybějící představu národních socialistů o postavení úřednictva v rámci státu. Z tohoto důvodu byly přeneseny na veřejnou službu požadavky z jiných oblastí národně socialistického programu (odstranění Židů a komunistů ze státní správy, podřízení správy straně nebo začlenění úřednictva do národního společenství atd.). Pokud nebylo při legislativních pracích možno dovést otázky týkající se veřejné služby ze zásad národního socialismu, vycházelo se ze všeobecných pragmatických zásad a tradičních představ o veřejné službě. Zde je možné spatřit jeden z důvodů, proč bylo „služební právo“ vytvořené v období Třetí říše po skončení druhé světové války ve velké míře převzato a dále rozvinuto.¹

2. VZTAH ÚŘEDNICTVA K NOVÉMU REŽIMU

Pracovníky ve veřejné správě váže ke státu zvláštní pouto věrnosti. Pro úředníky a státní zaměstnance to platí a platilo ve zvýšené míře. Měla-li by být provedena charakteristika úředníka konce 19. a začátku 20. století, tak by právě věrnost stála na prvním místě jeho charakterových vlastností. V dobách monarchie se věrnost úředníka vůči státu prokazovala jeho přísahou císaři. Císař sice již v tomto období nepředstavoval stát, ale ztělesňoval „neviditelnou“ ideu státu. Prísaha byla osobní povahy a úředník jí dal najevo osobní oddanost monarchovi. Velký otřes pro německé úřednictvo přinesla listopadová revoluce roku 1918. Monarchie až do svého konce představovala pro celý německý národ prakticky nezpochybnitelnou formu státu, dokonce i většina sociálních demokratů byla věrná císaři. Jeho abdikace byla pro většinu Němců událostí, která se jevila jako vyloučená. Monarchie zanikla proti vůli lidu bez provedení lidového hlasování. Zde je možné spatřit jednu z prvních chyb Výmarské republiky. Německými úředníky otrásl konec monarchie mnohem více, neboť jejich duchovní a etické vazby „na trůn“ byly větší než u obyčejných občanů. Abdikaci císaře pociťovali úředníci jako katastrofu.

Po 30. lednu 1933 národní socialisté formálně navázali na tradice monarchie a Hitler sám ztělesňoval ideu státu. Nelze se divit tedy tomu, že NSDAP našla uvnitř „úřednického stavu“ mnoho příznivců. Po uchopení moci nastaly v personálním složení státního aparátu dalekosáhlé změny. Cílem národních socialistů nebylo jen obsadit místa ve státní správě spolehlivými

straníky, nýbrž usilovali i o ideologickou převýchovu zvláště u úředníků zastávající vyšší pozice. Dosaženo nemělo být jen zevní spolupráce, ale i jejich vnitřního obratu k národně socialistickému státu a přihlášení se k národnímu socialismu. Jedním z nástrojů byla snaha o zavedení konformity např. stanovením povinnosti zdravit Hitlerovým pozdravem výnosem říšského ministra vnitra Wilhelma Fricka ze dne 20. července 1933. Všichni úředníci a zaměstnanci státních úřadů museli ve službě a uvnitř služebních budov a zařízení zdravit zdvižením pravé ruky a rovněž se od nich očekávalo, že budou tímto způsobem zdravit i mimo službu. Pokud někdo opominul pozdravit Hitlerovým pozdravem, řešilo se to jako disciplinární případ a považovalo se to jako nepřátelský postoj vůči státu.²

Někteří úředníci se ale vnitřně neztotožnili s novým režimem a z jejich strany vycházela otevřená kritika. Proto byl vydán 22. června 1933 výnos proti „poražencům“ a „přestrojení“ marxisté měli být ve státní správě okamžitě odhaleni. K tomuto úkolu byli pověřeni vedoucí jednotlivých úřadů. To vedlo také k obrovské vlně udávání mezi úřednictvem a vytvořilo to takovou atmosféru, že již nebylo možno vyjádřit jakoukoliv kritiku k systému či politický vtíp.³ Kritika Vůdce a jeho strany se stala velezradou a mohla vést až k udělení trestu smrti.

Dalším výnosem ministra vnitra Fricka byla úředníkům stanovena povinnost se vzdělávat a číst odborné časopisy a knihu Adolfa Hitlera „Mein Kampf“. Knihovny na jednotlivých úřadech si musely opatřit nejdůležitější spisy národně socialistického hnutí. Vedoucí jednotlivých pracovišť měli působit na své podřízené osvětově a při vhodné příležitosti je přesvědčit, že jim podstatná většina myšlenek národního socialismu již není cizí.⁴ Těmito opatřeními měla být dosažena ideologická převýchova německého úřednictva. Po provedení čistek uvnitř vedení SA 30. června 1934 pozornost národních socialistů směřovala především k důkladnému plnění povinností a absolutní poslušnosti úřednictva. Na základě zákona o přísaze úředníků a vojáků Wehrmachtu již úředníci nepřísahali národu a jeho Ústavě, nýbrž Vůdci. Každý nově přijímaný úředník byl povinen složit následující přísahu:

„Přísahám, že budu Vůdci Německé říše a německého národa Adolfu Hitlerovi věrný a poslušný, budu ctít zákony a plnit svědomitě své služební povinnosti, k tomu mi dopomáhej Bůh.“

Stávající úředníci byli povinni rovněž složit tuto přísahu neprodleně po vydání tohoto zákona.

¹ JESERICH, K., POHL, H., UNRUH, G.CH. a kol. Deutsche Verwaltungsgeschichte. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Stuttgart: Deutsche Verlagsanstalt, 1985, s. 1087.

² HATTENHAUER, H. Geschichte des deutschen Beamtentums. 2. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1993, s. 425.

³ JESERICH, K., POHL, H., UNRUH, G.CH. a kol. Deutsche Verwaltungsgeschichte. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Stuttgart: Deutsche Verlagsanstalt, 1985, s. 1088.

⁴ HATTENHAUER, H. Geschichte des deutschen Beamtentums. 2. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1993, s. 427.

Vedoucí pozice ve státě byly obsazovány výlučně příslušníky NSDAP. Tzv. staří bojovníci, tedy členové strany ještě před 30. lednem 1933. Tito „zasloužilí“, ale odborně méně schopní úředníci obsadili pozice především na komunální úrovni.

Po personálních čistkách provedených bezprostředně po uchopení moci národními socialisty následovalo období konsolidace úřednického stavu, neexistoval žádný otevřený odpor a do jisté míry se ustálily i kompetenční spory mezi NSDAP a státní správou. Významným zákonem v této oblasti se stal zákon o německých úřednících z 26. ledna 1937 (RGBl. I S.39), který jasně stanovil práva a povinnosti úředníků jako vykonavatelů vůle státu řízeného Národně socialistickou německou dělnickou stranou. Od úředníků se vyžadovala bezpodmínečná poslušnost a plnění jejich povinností. Povolání do služebního poměru úředníka bylo považováno za důkaz důvěry vedení státu vůči konkrétní osobě a úředník měl tuto důvěru státu oplatit tak, že si byl vědom zvýšených povinností plynoucích z jeho postavení. K výčtu povinností německého úředníka náležely: opravdová láska k vlasti, obětavost a vydání ze sebe všech pracovních sil, poslušnost vůči svým nařízením a soudržnost se svými kolegy. Německý úředník měl sloužit ostatním členům národního společenství jako vzor věrného plnění povinností a byl povinen zachovat věrnost Vůdci až do smrti. O tomto důležitém zákonu je pojednáno podrobněji dále.

3. „ZNOVUOBNOVENÍ“ ÚŘEDNICTVA

Bezprostředně po uchopení moci národními socialisty došlo k realizaci jejich představ o ovládnutí úřednického stavu. Tyto plány měly být realizovány ve dvou etapách. Prvním krokem mělo být provedení čistky ve státním aparátu, aby z něj byly odstraněny politicky nepohodlné osoby a osoby bez potřebné odborné kvalifikace (především Židé, komunisté a svobodní zednáři). V druhé etapě mělo dojít ke zjednodušení správy, její racionalizaci a ke sloučení jednotlivých rezortů. První etapa byla započata ještě před tím, než byl pro ni vydán zákonný podklad. Ten představoval zákon o znovuoobnovení úřednictva ze 7. dubna 1933 (RGBl. I S.175),⁵ jehož účelem bylo právně zakotvit již započatý proces čistky ve státním aparátu a podle jasných zásad ho dovést do konce.

Po uchopení moci mohli být čistě právně ale odstraněni ze státního aparátu pouze političtí úředníci

na vyšších vedoucích postech.⁶ U ostatních úředníků nebylo propuštění či penzionování provedeno na zákonném podkladě a úředník byl pod psychickým tlakem donucen k rezignaci. Vydáním zákona o znovuoobnovení úřednictva měly být stanoveny právní hranice prováděných čistek ve státním aparátu. Tento zákon bývá často označován jako jeden z nejdůležitějších nástrojů v celém procesu uchopení moci.⁷

Okolo 300 tisíc úředníků se po vydání tohoto zákona stalo členy NSDAP a tím se také ochránili před možným propuštěním ze státní služby.⁸ Za úředníka ve smyslu tohoto zákona se považovali všichni úředníci říše, zemí, obcí, svazu obcí, veřejnoprávních korporací a podniků a zařízení, které byly těmito korporacemi zřízeny. Jako první byli postíženi úředníci dosazení do funkce po roce 1918 na základě příslušnosti k politické straně (tzv. úředníci podle stranické knížky). § 2 stanovil, že úředníci přijatí po 9. listopadu 1918 musí být propuštěni, pokud nedosáhli předepsaného nebo obvyklého vzdělání a nejsou jinak způsobilí pro výkon funkce. Tři měsíce po propuštění jim byl ještě vyplácen plat.

V zákoně o znovuoobnovení úřednictva nebylo přímo zmíněno propuštění komunistických úředníků ze státní správy. Tito úředníci se především nacházeli v pracovněprávní oblasti. Chybějící právní základ přineslo vydání prvního prováděcího nařízení k tomuto zákonu ze dne 11. dubna 1933 (RGBl. I S.195), které stanovilo, že nevhodný pro funkci výkonu státního úředníka je člen komunistické strany nebo jejích pomocných organizací, a proto musí být propuštěn. Brzy se ale ukázalo, že propuštění členů i bývalých členů komunistické strany zašlo moc daleko, neboť mnoho úředníků bylo na počátku 20. let ještě před svým vstupem do NSDAP právě členy komunistické strany. To postihlo i některé prominentní „staré bojovníky“ např. pozdějšího předsedu Lidového soudního dvora Rollanda Freislera. Proto bylo do tohoto prvního prováděcího nařízení doplněno ustanovení, že bývalý člen KPD mohl zůstat ve funkci, pokud byl již před 30. lednem 1933 členem strany nebo spolků, které se účastnily na „vládě národního povznesení“ a v národním hnutí se výborně osvědčil.

Tzv. árijský paragraf⁹ zákona o znovuoobnovení úřednictva přikazoval poslat do penze úředníky neárijského původu¹⁰ a pokud se jednalo o osoby zastávající vedle svého povolání ještě čestný úřad, bylo je nutno propustit. Toto se ale až do roku 1935 netýkalo úředníků, kteří byli úředníky již před 1. srpem 1914 nebo

⁵ Do češtiny bývá tento zákon překládán někdy jako zákon o rekonstituování profesionálního úřednického stavu nebo jako zákon o znovunastolení úřednictva.

⁶ WESEL, U. Geschichte des Rechts. 3. vydání. München: C.H.Beck, 2006, s. 506.

⁷ BÖCKENFÖRDE, E.-W. Staatsrecht und Staatslehre im Dritten Reich. Heidelberg: C.F.Müller, 1985, s. 45.

⁸ HATTENHAUER, H. Geschichte des deutschen Beamtentums. 2. vydání. Köln: Carl Heymanns Verlag, 1993, s. 408.

⁹ Národně socialistický stát použil tzv. árijský paragraf nejprve právě v zákoně o znovuoobnovení úřednictva. Později byl převzat i jinými zákony. Blíže k tomu: BEDÜRFTIG, F. Třetí říše a druhá světová válka. Přeložil Petr Dvořáček. Praha: Prostor, 2004, s. 23.

¹⁰ Podle § 2 prvního prováděcího nařízení k zákonu o znovuoobnovení úřednictva z 11. dubna 1933 (RGBl. I S.195) nebyl pokládán za árijce ten, kdo měl zejména židovské rodiče či prarodiče. Stačilo, aby jeden rodič nebo prarodič byl Žid.

bojovali v první světové válce za Německou říši nebo jejich otec či synové v ní padli. Pokud tito penzionovaní úředníci nevykonávali svou funkci minimálně 10 let, penze jim nebyla vyplácena.¹¹

Další ne tak tvrdě postiženou skupinou podle tohoto zákona tvořili úředníci, kteří na základě jejich dosavadní politické činnosti nedávali záruku, že by se kdykoliv upřímně zasadili za národní stát. Toto ustanovení oproti těm předchozím nepřikazuje propuštění, ale stanoví pouze možnost dotčeného úředníka ze státní služby propustit.

K účelu zjednodušení a posílení státní správy a odlehčení rozpočtům sloužily §§ 5 a 6. V případě, že to vyžadovaly služební potřeby, musel každý úředník souhlasit se svým přesunutím na jinou pozici i na pozici nižší úrovně a za nižší plat. Pokud by úředník nesouhlasil s přemístěním na nižší pozici mohl do jednoho měsíce požádat o převedení do výslužby.

4. POSTAVENÍ ÚŘEDNIC V RÁMCI STÁTNÍHO APARÁTU

V období vzniku Výmarské republiky bylo ženám slibováno, že bude výrazně zvýšeno jejich zastoupení ve státní správě. V době hospodářské krize a masové nezaměstnanosti na přelomu dvacátých a třicátých let byl německý stát nucen dát v zaměstnávání přednost mužům jako živitelům rodin. Právním základem pro možné propuštění žen ze státní služby se stal zákon o právním postavení úřednic z 30. května 1932 (RGBI.I S.245). Vdaná úřednice mohla být propuštěna kdykoliv na svou žádost, ale k propuštění mohlo dojít i bez jejího návrhu, pokud byl její manžel ze svého platu schopen zabezpečit rodinu.

Zákon o změně předpisů v oblasti úřednického, platového a zaopatřovacího práva ze dne 30. června 1933 (RGBI.I S.423) přinesl další zásahy do postavení žen ve státní správě. Ženy mohly vstoupit do státní služby až po dovršení věku 35 let (naproti tomu muži ve 27 letech). Zákonná ustanovení z roku 1932 byla zpřísněna ještě domněnkou, že manžel úřednice byl schopen zabezpečit rodinu, když byl zaměstnán jako úředník.

Ženy byly opět dosazovány do úřednických míst po začátku druhé světové války, kdy došlo k uvolnění těchto míst tím, že byli muži-úředníci povoláni na frontu.

5. ZÁKON O NĚMECKÝCH ÚŘEDNÍCÍCH

Nová právní úprava, která by komplexně upravovala oblast výkonu státní služby, měla být původně schválena již 30. srpna 1934, aby mohl být co možná nejdříve zrušen zákon o znovuoobnovení úřednictva.

K jejímu vydání došlo však až 26. ledna 1937 (RGBI.I S.39).¹² Když byl zákon o německých úřednících vydán, byly klíčové otázky týkající se úřednictva v předchozích letech již prakticky vyřešeny.

Tento zákon byl členěn do 14 oddílů. Nejdůležitější byla první část zákona, kde byl definován služební poměr úředníka, jeho povinnosti a odpovědnost za nesplnění jeho povinností. Ze systematiky tohoto zákona lze zpozorovat, že na prvním místě stojí vždy povinnosti úředníka, zatímco jeho práva jsou zmíněna jen sporadicky.

Služební poměr úředníka byl definován jako veřejnoprávní služební a „věrnostní“ vztah mezi německým úředníkem na jedné straně a Vůdcem a Německou říší na straně druhé. Úlohou úředníka bylo vykonávat vůli státu pod vedením NSDAP. Stát měl zajistit úředníkovi určité životní postavení a za to od něj vyžadoval bezpodmínečnou poslušnost a plnění jeho povinností. Služební poměr k Říši mohl být buď přímý nebo nepřímý. Byla-li Říše zaměstnavatelem úředníka, jednalo se o přímý služební poměr, byl-li zaměstnavatelem jiný subjekt než Říše, jednalo se služební poměr nepřímý, tzn. že se tento zákon aplikoval i na např. na úředníky samosprávy.

Německý úředník byl plně odpovědný za svědomité plnění svých povinností a v krajním případě musel být připraven pro Vůdce položit i život. Byl povinen ve svém úřadě i mimo něj dodržovat důstojnost jemu svěřeného úřadu. Úředník nesměl strpět, aby jeho člen rodiny vykonával „nečestnou“ činnost. Před nastoupením do úřadu musel složit přísahu věrnosti Vůdci, zavázat se k nestrannosti při vedení svého úřadu a k tomu, že nebude dbát svých osobních zájmů. V případě porušení služebních povinností úředníkem, který byl členem NSDAP, určoval Vůdce, zda bude úředník souzen před stranickým soudem a jeho případ bude tak odebrán řádně justici. Přísně byla upravena povinnost mlčenlivosti úředníka o skutečnostech, se kterými v souvislosti s výkonem své funkce přišel do styku. Pokud měl úředník v úmyslu vykonávat při svém služebním poměru úředníka ještě jakoukoliv vedlejší činnost (živnost, členství v dozorčí radě nebo i poručnictví), musel si vyžádat předchozí povolení nadřízeného.

Zákon o německých úřednících stanovil úředníku povinnost sloužit přesčas nebo povinnost zůstat v úřadě i ve volném čase pro případ, pokud to vyžadovala naléhavá situace. Rovněž mu mohlo být přikázáno, aby ve svém volném čase neopouštěl místo bydliště. Z dnešního pohledu se může zdát zvláštní skutečnost, že nadřízený mohl přikázat úředníkovi, aby bydlel do určité vzdálenosti od budovy úřadu či aby se nastěhoval do služebního bytu.

Úředníci byli do své funkce jmenováni doživotně Vůdcem. Požadavky na ně byly převzaty již z před-

¹¹ BROSZAT, M. Der Staat Hitlers. Grundlegung und Entwicklung seiner inneren Verfassung. 15. vydání. München: dtv, 2000, s. 306.

¹² HRSCH, M. a kol. Recht, Verwaltung und Justiz im Nationalsozialismus. 2. vydání. Baden – Baden: Nomos Verlag, 1997, s. 300.

chozí výše popsané právní úpravy. Úředníkem se mohl stát pouze ten, kdo byl říšským občanem, byl německé nebo druhově příbuzné krve a v případě, že byl ženatý, tak ta samá podmínka platila i pro jeho manželku. Pokud se jednalo o míšence druhého stupně mohl výjimku povolit vedoucí úřadu po souhlasu říšského ministra vnitra a zástupce Vůdce. Další podmínkou bylo určité dosažené vzdělání nebo jiná způsobilost pro výkon funkce a konečně úředník musel poskytovat záruku, že bude v kterékoliv situaci hájit národně socialistický stát.

Personální působnost tohoto zákona se vztahovala i na úředníky obcí a krajů, policie,¹³ říšské banky, říšských drah a říšské pošty, škol a vysokých škol. Zákon o německých úřednících byl lex generalis a pro tyto úřady byla vydávána ještě zvláštní právní úprava v podobě vyhlášek, které obsahovaly mírné odlišnosti.

6. ÚŘEDNICTVO ZA DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLKY

Se začátkem druhé světové války došlo k zásadním změnám nejen ve struktuře hospodářství, ale i v celé organizaci státního aparátu. Aby mohla být efektivně vedena válka, musely být povolány k boji všechny existující rezervy, což se dotýkalo i mužů zaměstnaných ve veřejné správě. Personální mezery ve státním aparátu musely být proto zaplněny staršími pracovními silami, ženami či začátečníky.¹⁴ Tato opatření byla do právní úpravy zavedena již před začátkem války a státní správa byla tak na vzniklou situaci připravena. Novelel zákona o německých úřednících z 23. března 1939 (RGBl.I S.577) bylo umožněno posunutí věku odchodu do důchodu a omezen odchod ze služby na vlastní návrh. Nařízením o opatřeních v oblasti úřednického

práva z 1. září 1939 (RGBl.I S.1603) byla zavedena možnost přeložení úředníka do jiného místa výkonu služby i proti jeho vůli a byl zrušen automatický odchod do penze v 65 letech.

7. ZÁVĚR

Není dnes pochyb o tom, že němečtí úředníci a právníci patřili mezi ty, kteří uvítali nový národně socialistický režim, ochotně mu sloužili a nezdráhali se vypracovávat i např. nařízení pro koncentrační tábory či instrukce pro průběh deportací.

Bezprostředně po uchopení moci národními socialisty v roce 1933 prosadila říšská vláda společně již se zglajchšaltovanými zemskými vládami hromadná propouštění úředníků a politické čistky ve veřejné správě, kterým „padli za obět“ především úředníci opozičních stran a úředníci „neárijského původu“. Brzy se ukázalo, že se vlna propouštění neomezila pouze na vrcholové úřady země a Říše, nýbrž se vztahovala na celé odvětví veřejné správy. Zákonný podklad pro tato masová propouštění představoval zákon o „znovuobnovení“ úřednictva ze 7. dubna 1933, který byl vyhlášen nedlouho po vydání tzv. „zmocňovacího zákona“.

Poměrně pozdě, v roce 1937, upravil zákon o německých úředních práva a povinnosti úředníků jednotně pro celou Říši. Tento zákon byl až na výjimky (diskriminační opatření vůči některým skupinám) založen mnohem více na německé byrokratické tradici, než na typických národně socialistických postulátech. Jednalo se tedy o celkem zdařilou kodifikaci založenou na německé právní tradici ze které vycházejí ještě dnes v SRN platné právní předpisy upravující právní postavení úřednictva.

¹³ 24. června 1937 byl vydán jako lex specialis zákon o německých policejních úřednících (RGBl.I S.653), který upravoval zvláštní ustanovení pro policejní úředníky (Ochranná a kriminální policie, Gestapo, Bezpečnostní policie). Jednalo se především o odlišná ustanovení týkající se předpokladů úředníka pro jmenování a jeho odvolání.

¹⁴ JESERICH, K., POHL, H., UNRUH, G.CH. a kol. Deutsche Verwaltungsgeschichte. Band 4. Das Reich als Republik und in der Zeit des Nationalsozialismus. Stuttgart: Deutsche Verlagsanstalt, 1985, s. 1096.